

Φίλη μαθήτριά, φίλε μαθητή

Το βιβλίο αυτό έχει σκοπό να σου προσφέρει κάθε δυνατή βοήθεια στο μάθημα της *Οικιακής Οικονομίας*.

Κάθε υποενότητα περιλαμβάνει:

- ✓ Βασικές ερωτήσεις για την κατανόηση του μαθήματος
- ✓ Απαντήσεις στις ερωτήσεις-δραστηριότητες του Τετραδίου Εργασιών
- ✓ Διαθεματικές δραστηριότητες
- ✓ Απαντήσεις στις δραστηριότητες του Εργαστηριακού Οδηγού
- ✓ Ερωτήσεις τύπου Σωστό-Λάθος με τις απαντήσεις τους.

Αφροδίτη Παπαϊωάννου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Η οικογένεια και ο κοινωνικός περίγυρος	9
1.1 Η οικογένεια – Η ελληνική οικογένεια	9
1.2 Οικογενειακή αγωγή	19
1.3 Ο κοινωνικός περίγυρος – Μορφές διαπροσωπικών σχέσεων	26
1.4 Επικοινωνία και προβλήματα – Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας	33
1.5 Η κοινωνικότητα των νέων	42
2. Οικονομικά της οικογένειας	51
2.1 Οικονομικοί πόροι	51
2.2 Ο οικονομικός ρόλος της οικογένειας	60
2.3 Οικογενειακός προϋπολογισμός	68
3. Διατροφή	77
3.1 Τροφή και τρόφιμα	77
3.2 Ομάδες τροφίμων	85
3.3 Ομάδα 1η: Γάλα και γαλακτοκομικά προϊόντα	91
3.4 Ομάδα 2η: Φρούτα και χορταρικά	99
3.5 Ομάδα 3η: Δημητριακά και ψωμί	104
3.6 Ομάδα 4η: Κρέας-ψάρι-όσπρια	109
3.7 Ομάδα 5η: Λίπη και έλαια	114
3.8 Γλυκίσματα – ροφήματα – ποτά	120
3.9 Σχεδιασμός γευμάτων	126
4. Αγωγή υγείας – Πρόληψη ατυχημάτων	143
4.1 Ατομική υγιεινή	145
4.2 Στοματική υγεία	150
4.3 Κάπνισμα – Οινόπνευμα	154
4.4 Φαρμακείο – Φάρμακα	158
4.5 Ατυχήματα στο σπίτι και σε δημόσιους χώρους	162
4.6 Ατυχήματα στο δρόμο – Κυκλοφοριακή αγωγή	171

5. Κατοικία	179
5.1 Η κατοικία και η σημασία της για τον άνθρωπο	179
5.2 Ιστορική εξέλιξη της κατοικίας	185
5.3 Η ελληνική παραδοσιακή κατοικία	191
5.4 Τύποι και μορφές κατοικίας	199
5.5 Λειτουργικότητα και αισθητική των χώρων της κατοικίας	202
6. Ενδυμασία	207
6.1 Η ενδυμασία και η σημασία της για τον άνθρωπο	207
6.2 Ιστορική εξέλιξη της ενδυμασίας – Η ελληνική παραδοσιακή ενδυμασία	213
6.3 Τύποι ένδυσης – Πρώτες ύλες – Κριτήρια επιλογής και υγιεινή της ενδυμασίας	221
Απαντήσεις στο «Ελέγχω τις γνώσεις μου»	229
Βιβλιογραφία	231

Η οικογένεια και ο κοινωνικός περίγυρος

1.1 Η οικογένεια – Η ελληνική οικογένεια

ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

1. Να ορίσετε την έννοια της οικογένειας.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Οικογένεια είναι το σύνολο των ανθρώπων που ζουν κάτω από **κοινή στέγη** και συνδέονται μεταξύ τους με **σχέσεις γάμου και συγγένειας**.

2. Ποια είναι η σημασία της οικογένειας για τον άνθρωπο;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Η σημασία της οικογένειας για τον άνθρωπο είναι μεγάλη, γιατί μέσα σε αυτή καλύπτει βασικές ανάγκες του. Συγκεκριμένα:

- **ικανοποιεί** τις βιολογικές και ψυχολογικές **ανάγκες** του,
- **κοινωνικοποιείται**, αφού η οικογένεια αποτελεί το πρώτο κοινωνικό σύνολο στο οποίο εντάσσεται,
- **διδάσκεται** ηθικές αξίες (π.χ. ειλικρίνεια, σεβασμός) και αποκτά ηθική συνείδηση,
- **διαμορφώνει** τα κύρια χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς του,
- **αποκτά γνώσεις** και **λύνει τις βασικές απορίες** του, καθώς η οικογένεια αποτελεί το πρώτο σχολείο της ζωής του.

3. Ποια είναι η σημασία της οικογένειας για την κοινωνία;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Η σημασία της οικογένειας για την κοινωνία είναι μεγάλη. Συγκεκριμένα, η σωστή λειτουργία της κοινωνίας εξαρτάται από τη διατήρηση μια σταθερής, ασφαλούς και ήρεμης οικογενειακής ζωής.

4. Ποιοι είναι οι τύποι της οικογένειας στη σημερινή κοινωνία;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Οι τύποι της οικογένειας στη σημερινή κοινωνία είναι:

- α) **Πυρηνική οικογένεια.** Αποτελεί την κύρια μορφή οικογένειας και δημιουργείται με το γάμο. Τα μέλη της είναι οι σύζυγοι ή οι σύζυγοι και τα παιδιά τους.
- β) **Μονογονεϊκή οικογένεια.** Όπως δηλώνει και η ονομασία της, αποτελείται από ένα γονέα και από ένα ή περισσότερα παιδιά. Σ' αυτό τον τύπο οικογένειας συμπεριλαμβάνονται και οι ανύπαντρες μητέρες με ένα ή περισσότερα παιδιά.
- γ) **Οικογένεια χωρίς γάμο.** Πρόκειται για την περίπτωση ζευγαριών που συζούν, με ή χωρίς παιδιά.
- δ) **Εκτεταμένη οικογένεια.** Αυτός ο τύπος οικογένειας χαρακτηρίζεται από τη συμβίωση τριών ή περισσότερων γενεών που ζουν στο ίδιο σπίτι (π.χ. παππούς-γιαγιά, γονείς και παιδιά).

5. Να περιγράψετε πώς εξελίχθηκε ο θεσμός της οικογένειας στο πέρασμα των χρόνων.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Ο θεσμός της οικογένειας δεν είχε πάντοτε τη μορφή που έχει σήμερα. Αντίθετα πέρασε από κάποια εξελικτικά στάδια τα οποία περιγράφονται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 1. Τα εξελικτικά στάδια του θεσμού της οικογένειας

ΕΠΟΧΗ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ
Προϊστορική (πριν από την εμφάνιση του αρότρου)	ΜΗΤΡΙΑΡΧΙΑ. Ηγετική θέση στην οικογένεια είχε η γυναίκα (μητέρα → μητριαρχία) η οποία ήταν σεβαστό πρόσωπο στην οικογένεια και στην κοινωνία της εποχής. Ήταν υπεύθυνη για την αγωγή και την ανατροφή των παιδιών τα οποία έπαιρναν το όνομά της. Επίσης, η παρουσία κάθε οικογένειας περνούσε στην κόρη ή στις κόρες.
Προϊστορική (με την εμφάνιση του αρότρου)	ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΑ. Ηγετική θέση στην οικογένεια είχε ο άνδρας (πατέρας → πατριαρχία) γιατί, σε αντίθεση με τη γυναίκα, είχε την κατάλληλη σωματική δύναμη για να χρησιμοποιεί το άροτρο και να οργώ-

	νει. Έτσι, η γυναίκα απέκτησε κατώτερη θέση, έγινε υπόδουλη του άνδρα και περιορίστηκε στην ανατροφή των παιδιών και στις οικιακές εργασίες.
Αρχαία Ελλάδα	ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΑ. Ο άνδρας ήταν αρχηγός της οικογένειας και υπεύθυνος για την οργάνωση και τη διαχείριση του σπιτιού. Ωστόσο, η θέση της γυναίκας ήταν διαφορετική από τόπο σε τόπο. Στην αρχαία Αθήνα οι γυναίκες δε συμμετείχαν στα κοινά, αλλά ασχολούνταν με την ανατροφή των παιδιών και τις οικιακές εργασίες. Αντίθετα, στην αρχαία Σπάρτη η γυναίκα αντιμετωπιζόταν ίσα με τον άνδρα (π.χ. μορφωνόταν, είχε γνώμη για όλα τα θέματα).
Ρωμαϊκή εποχή	ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΑ. Ο άνδρας ήταν αρχηγός της οικογένειας και απόλυτος εξουσιαστής της γυναίκας και των παιδιών του.
Βιομηχανική επανάσταση	ΓΥΝΑΙΚΑ-ΠΑΡΑΓΩΓΟΣ. Η γυναίκα μπήκε στον εργασιακό-παραγωγικό χώρο. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να συμμετέχει και ο άνδρας ενεργά στην ανατροφή των παιδιών και στις οικιακές εργασίες (κατάρριψη του παραδοσιακού ανδρικού ρόλου).
Σημερινή εποχή	ΑΠΟΥΣΙΑ ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΥ ΡΟΛΩΝ. Και οι δύο γονείς θεωρούνται ισότιμοι και βασικός τους στόχος είναι η καλύτερη διαπαιδαγώγηση των παιδιών τους.

Σημείωση

Ο Χριστιανισμός διακήρυξε την αρχή της ισότητας μεταξύ όλων των ανθρώπων και έκανε τη γυναίκα ισότιμη με τον άνδρα.

6. Ποια είναι η φυσιογνωμία (τα χαρακτηριστικά) της σύγχρονης ελληνικής οικογένειας;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Τα χαρακτηριστικά της σύγχρονης ελληνικής οικογένειας είναι:

- ο πυρηνικός της τύπος, δηλαδή αποτελείται από τους συζύγους ή από τους συζύγους και τα παιδιά τους,
- η απουσία του διαχωρισμού των ρόλων, δηλαδή ο άνδρας και η γυναίκα είναι ισότιμοι και βασικός τους στόχος είναι η οικογενειακή ευημερία,
- η απασχόληση της γυναίκας έξω από το σπίτι που συνεχώς αυξάνεται,
- η μείωση του χρόνου παραμονής των μελών της οικογένειας στο σπίτι, καθώς όλοι έχουν αυξημένες υποχρεώσεις και δραστηριότητες εκτός σπιτιού (π.χ. εργάζονται και οι δύο γονείς, τα παιδιά απομακρύνονται από το πατρικό τους σπίτι για σπουδές).

7. Παρατηρείται αλλοίωση του παραδοσιακού τρόπου ζωής της αγροτικής οικογένειας; Αν ναι, σε ποιους παράγοντες πιστεύετε ότι οφείλεται;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Αγροτική είναι η οικογένεια που ζει στην ύπαιθρο και η βασική απασχόλησή της είναι η γεωργία και η κτηνοτροφία. Διαφέρει αρκετά από την αστική οικογένεια που ζει στην πόλη και ασχολείται με διάφορα επαγγέλματα εκτός του αγροτικού τομέα. Ωστόσο, η σημερινή αγροτική οικογένεια τείνει να μη διαφέρει σημαντικά από την αστική. Επομένως, ο παραδοσιακός τρόπος ζωής της έχει αλλοιωθεί.

Οι κύριοι παράγοντες (αλλαγές) που συνέβαλαν στην αλλοίωση του παραδοσιακού τρόπου ζωής της αγροτικής οικογένειας είναι:

- η **πρόοδος** της τεχνολογίας και η **ανάπτυξη** της βιομηχανίας που οδήγησαν στην αντικατάσταση των εργατικών χεριών με μηχανήματα,
- η **μείωση των αποστάσεων** από τα αστικά κέντρα με την ανάπτυξη των μέσων συγκοινωνίας,
- τα **ΜΜΕ** (Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας) που έφεραν σε επαφή την αγροτική οικογένεια με τον τρόπο ζωής της αστικής οικογένειας. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα πολλοί αγρότες να εγκαταλείψουν το επάγγελμά τους και να στραφούν σε άλλα επαγγέλματα, καθώς και να υιοθετήσουν έναν «αστικό» τρόπο ζωής, σύμφωνα με τον οποίο τα μέλη της αγροτικής οικογένειας δεν είναι πια παραγωγοί (τουλάχιστον στον απαιτούμενο βαθμό), αλλά καταναλωτές, όπως και τα μέλη της αστικής οικογένειας.

8. Να ορίσετε την έννοια της συγγένειας.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Συγγένεια ή συγγενικός δεσμός είναι ο **κοινωνικός δεσμός** που συνδέει τα μέλη της οικογένειας μεταξύ τους.

9. Ποια είναι τα βασικά είδη συγγένειας; Γνωρίζετε άλλες μορφές συγγένειας;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Τα βασικά είδη συγγένειας είναι δύο:

- α) Η **συγγένεια εξ αίματος**. Η βάση αυτού του είδους συγγένειας είναι βιολογική και στηρίζεται στη διαδικασία της γέννησης (π.χ. γονείς και παιδιά είναι συγγενείς εξ αίματος).
- β) Η **συγγένεια εξ αγχιστείας**. Η βάση αυτού του είδους συγγένειας είναι ο γάμος. Ύστερα από το γάμο οι συγγενείς των δύο συζύγων είναι συγγενείς εξ αγχιστείας (π.χ. ο γαμπρός και η πεθερά είναι συγγενείς εξ αγχιστείας).

Άλλες μορφές συγγένειας είναι:

- α) Η **νομική συγγένεια ή υιοθεσία**. Βασίζεται στη διαδικασία της υιοθεσίας παιδιού ή

παιδιών από ένα ανδρόγυνο (σε ορισμένες περιπτώσεις και από ένα γονέα), που θα είναι οι γονείς του παιδιού (ή των παιδιών).

β) Η **πνευματική συγγένεια**. Βασίζεται στο μυστήριο της Βάπτισης και πρόκειται για τη συγγένεια αναδόχου (γονού) και αναδεκτού (βαφτιστημιού).

10. Ποια είναι η σημασία της συγγένειας για μια υγιή και ευνομούμενη¹ κοινωνία;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Η συγγένεια έχει μεγάλη σημασία για μια υγιή και ευνομούμενη κοινωνία γιατί:

- καλύπτει τις συναισθηματικές και κοινωνικές ανάγκες του ανθρώπου (π.χ. συντροφικότητα και επικοινωνία),
- ενδυναμώνει τις αξίες του ανθρώπου,
- δημιουργεί το οικογενειακό δέντρο και γνωστοποιούνται οι οικογενειακές ρίζες,
- προβάλλει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις μεταξύ των μελών της,
- συμβάλλει στη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και της παράδοσης.

Τετράδιο Εργασιών

A. 1. Να κατατάξετε τα ακόλουθα χαρακτηριστικά που μπορούν να εμφανιστούν σε μία οικογένεια, σε καθεμιά από τις κατηγορίες που αναγράφονται μέσα στα πλαίσια.

Στενότερη επαφή των παιδιών με τον παππού και τη γιαγιά, οικονομικά προβλήματα, ευκολία χωρισμού των συντρόφων, πολύπλοκες ευθύνες του γονέα, οικονομική βοήθεια, συναισθηματική ασφάλεια, στενότερη σχέση μεταξύ γονέα και παιδιού.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Πυρηνική οικογένεια	Μονογονεϊκή οικογένεια	Οικογένεια χωρίς γάμο	Εκτεταμένη οικογένεια
<ul style="list-style-type: none"> • συναισθηματική ασφάλεια	<ul style="list-style-type: none"> • οικονομικά προβλήματα • πολύπλοκες ευθύνες του γονέα • στενότερη σχέση μεταξύ γονέα και παιδιού	<ul style="list-style-type: none"> • ευκολία χωρισμού των συντρόφων	<ul style="list-style-type: none"> • στενότερη επαφή των παιδιών με τον παππού και τη γιαγιά • οικονομική βοήθεια • συναισθηματική ασφάλεια

1. Ευνοούμενος: αυτός που κυβερνάται με δίκαιους νόμους.

A. 2. Να αντιστοιχίσετε σωστά τους αριθμούς της α' στήλης με τα γράμματα της β' στήλης.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

1. Προϊστορική εποχή	•	α. μοναδική απασχόληση της γυναίκας οι δουλειές του σπιτιού και η ανατροφή των παιδιών
2. Αρχαία Αθήνα	•	β. ανάμειξη της γυναίκας στα δημόσια ζητήματα
3. Αρχαία Σπάρτη	•	γ. απόλυτη εξουσία του άνδρα πάνω στη γυναίκα και στα παιδιά
4. Αρχαία Ρώμη	•	δ. μπτριαρχία
5. Χριστιανισμός	•	ε. μείωση του αριθμού των παιδιών
6. Βιομηχανική Επανάσταση	•	στ. ισότητα μεταξύ των συζύγων
7. 21ος αιώνας	•	ζ. αύξηση της γυναικείας απασχόλησης

A. 3. Να σημειώσετε το είδος της συγγένειας (εξ αίματος, εξ αγχιστείας) που έχουν μεταξύ τους τα παρακάτω πρόσωπα.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

πατέρας – κόρη → εξ αίματος
γιαγιά – εγγόνι → εξ αίματος
συννυφάδες → εξ αγχιστείας

γαμπρός – πεθερά → εξ αγχιστείας
πρώτα ξαδέρφια → εξ αίματος
πεθερός – νύφη → εξ αγχιστείας

B. Σκεφτείτε κάποιο φίλο σας ή συγγενικό σας πρόσωπο που μένει σε διαφορετική περιοχή από τη δική σας (αγροτική, αστική). Ποιες διαφορές παρατηρείτε μεταξύ του προσώπου αυτού και του εαυτού σας; Να τις καταγράψετε στον παρακάτω πίνακα. Αφού συγκρίνετε τις δύο στήλες του πίνακα, σε ποια συμπεράσματα οδηγείστε;

	Ο εαυτός μου	Ο φίλος μου/συγγενής (π.χ. πρώτος ξάδερφος)
Τύπος οικογένειας	Πυρηνική και αστική οικογένεια (2 γονείς και 3 παιδιά)	Πυρηνική και αγροτική οικογένεια (2 γονείς και 3 παιδιά)
Επάγγελμα μητέρας	Ιδιωτική υπάλληλος	Ιδιωτική υπάλληλος
Εξωσχολικές δραστηριότητες	Μπάσκετ, εκμάθηση ξένων γλωσσών	Μπάσκετ, εκμάθηση ξένων γλωσσών (στην πλησιέστερη πόλη)
Διασκέδαση	Κινηματογράφος, θέατρο	Κινηματογράφος (στην πλησιέστερη πόλη)

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Οι διαφορές μεταξύ του πρώτου ξαδέρφου μου, που μένει σε ένα χωριό 15 χλμ. έξω από την Πάτρα, και εμένα, που μένω στην Αθήνα, είναι οι εξής:

- ο ξάδερφός μου ανήκει σε αγροτική οικογένεια, ενώ εγώ σε αστική.
- ο ξάδερφός μου μετακινείται σχεδόν καθημερινά στην πλησιέστερη πόλη για τις εξωσχολικές δραστηριότητές του και για τη διασκέδασή του, ενώ εγώ όχι.

Ωστόσο, συγκρίνοντας τις δύο στήλες του παραπάνω πίνακα οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι οι διαφορές που αναφέραμε δεν είναι σημαντικές, καθώς η αγροτική οικογένεια του ξαδέρφου μου μοιάζει με τη δική μου αστική οικογένεια. Το γεγονός αυτό δεν είναι μεμονωμένο, αλλά γενικό. Αυτό συμβαίνει γιατί σήμερα τα μέλη της αγροτικής οικογένειας εγκαταλείπουν ολοένα και περισσότερο τον παραδοσιακό τρόπο ζωής και την παραγωγή προϊόντων και γίνονται καταναλωτές, δηλαδή υιοθετούν τον αστικό τρόπο ζωής (π.χ. επάγγελμα μητέρας αγροτικής οικογένειας: όχι αγρότισσα ή νοικοκυρά, αλλά ιδιωτική υπάλληλος).

Διαθεματικές δραστηριότητες

■ Σε συνεργασία με τους καθηγητές των Ξένων Γλωσσών, της Γεωγραφίας και της Ιστορίας να ερευνήσετε τα χαρακτηριστικά των οικογενειών άλλων χωρών και να τα συγκρίνετε με τα χαρακτηριστικά της σύγχρονης ελληνικής οικογένειας. Διαπιστώνετε αλλαγές; Αν ναι, πού κατά τη γνώμη σας οφείλονται;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Στον πίνακα που ακολουθεί δίνονται συνοπτικά τα χαρακτηριστικά της σύγχρονης ελληνικής οικογένειας, μιας αμερικανικής και μιας οικογένειας που ανήκει στη φυλή Γιορούμπα (Yoruba) της Νιγηρίας:

Πίνακας 2. Τα χαρακτηριστικά της σύγχρονης ελληνικής, της αμερικανικής και της νιγηριανής οικογένειας.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ	ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ	ΝΙΓΗΡΙΑΝΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ (φυλής Yoruba)
Τύπος	Πυρηνικού τύπου Αποτελείται από τους συζύγους ή από τους συζύγους και τα παιδιά τους.	Πυρηνικού τύπου Αποτελείται από τους συζύγους ή από τους συζύγους και τα παιδιά τους. Μονογονεϊκού τύπου (σε αρκετές περιπτώσεις). Αποτελείται από τον ένα γονέα και από ένα ή περισσότερα παιδιά (εδώ εντάσσονται και οι ανύπαντρες μπτέρες). Χωρίς γάμο Αποτελείται από ζευγάρια που συζούν με ή χωρίς παιδιά.	Εκτεταμένου τύπου Αποτελείται από τρεις ή περισσότερες γενιές που ζουν στο ίδιο σπίτι (π.χ. παππούς-γιαγιά, γονείς, παιδιά).
Διαχωρισμός ρόλων	Συναντάται σε ελάχιστες περιπτώσεις, κυρίως στις αγροτικές περιοχές, όπου ο άνδρας είναι ο αρχηγός της οικογένειας και υπεύθυνος για τα οικονομικά της οικογένειας, ενώ η γυναίκα αναλαμβάνει τη διαπαιδαγώγηση των παιδιών. Ωστόσο, ο διαχωρισμός των ρόλων απουσιάζει ολοένα και περισσότερο.	Απουσιάζει, καθώς ο άνδρας και η γυναίκα είναι ισότιμοι και βασικός τους στόχος είναι η οικογενειακή ευημερία.	Υπάρχει, καθώς στη νιγηριανή αυτή φυλή επικρατεί η πατριαρχία. Ο άνδρας είναι ο αρχηγός της οικογένειας και υπεύθυνος για την κάλυψη των βασικών αναγκών της, ενώ ο ρόλος της γυναίκας είναι η ανατροφή των παιδιών και οι οικιακές εργασίες.
Απασχόληση της γυναίκας έξω από το σπίτι	Αυξάνεται συνεχώς.	Αποτελεί χαρακτηριστικό της αμερικανικής οικογένειας και κοινωνίας, γενικότερα.	Δεν υφίσταται.
Χρόνος παραμονής των μελών της οικογένειας στο σπίτι	Μειώνεται συνεχώς, καθώς όλα τα μέλη έχουν αυξημένες υποχρεώσεις και δραστηριότητες εκτός σπιτιού (π.χ. εργάζονται και οι δύο γονείς, τα παιδιά απομακρύνονται από το πατρικό τους σπίτι για σπουδές κ.ά.).	Είναι ελάχιστος, καθώς όλα τα μέλη της οικογένειας δραστηριοποιούνται εκτός σπιτιού, (π.χ. εργασία, σπουδές, διασκέδαση, ψυχαγωγία).	Είναι αρκετός, καθώς οι γυναίκες και τα παιδιά, όπως και τα ηλικιωμένα άτομα της οικογένειας, περιορίζουν τις δραστηριότητές τους εντός ή εκτός σπιτιού.

Παρατηρώντας τον Πίνακα 2, διαπιστώνουμε διαφορές στα χαρακτηριστικά των παραπάνω οικογενειών οι οποίες οφείλονται στη γεωγραφική θέση και στο οικονομικό επίπεδο των χωρών που ανήκουν. Γενικά, **όσο πιο ανεπτυγμένα οικονομικά και τεχνολογικά είναι μια χώρα τόσο βελτιωμένο είναι το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων της και επηρεάζεται ο παραδοσιακός τρόπος ζωής των οικογενειών αυτής της χώρας**. Για παράδειγμα, η σύγχρονη ελληνική οικογένεια δεν είναι πια πατριαρχική ή μητριαρχική και συνεχώς μειώνεται ο διαχωρισμός των φύλων. Αυτό οφείλεται, κυρίως, στο γεγονός ότι η γυναίκα απασχολείται έξω από το σπίτι. Στη σύγχρονη αμερικανική οικογένεια τα μέλη της έχουν στοιχειώδη επαφή μεταξύ τους, γιατί υιοθετούν έναν τρόπο ζωής «εκτός σπιτιού». Τέλος, στη νιγηριανή οικογένεια (φυλή Yoruba), τα μέλη της ακολουθούν έναν παραδοσιακό τρόπο οικογενειακής ζωής, καθώς συμβιώνουν με μεγαλύτερες γενιές, δεν απουσιάζουν αρκετά από το σπίτι, η μητέρα δεν απασχολείται εκτός σπιτιού και έχουν υιοθετήσει έναν απλό και λιτό τρόπο ζωής. Άλλωστε, η χώρα τους δεν είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένη και η τεχνολογία θ' αργήσει αρκετά να μπει στη ζωή τους.

Σημείωση

Οι μαθητές μπορούν να καταγράψουν περισσότερες αλλαγές, όπως και τα αίτια αυτών των αλλαγών, αν ανατρέξουν και σε άλλα, ευρωπαϊκά και μη, οικογενειακά πρότυπα. Στην αναζήτησή τους για την εξέλιξη του θεσμού της ελληνικής οικογένειας θα βοηθηθούν και από τα βιβλία των Θρησκευτικών, της Ιστορίας και των Αρχαίων Ελληνικών της Α' Γυμνασίου, όπως και από την πλοήγησή τους στο Διαδίκτυο (www.google.gr, www.in.gr).

■ ■ ■ ΕΛΕΓΧΩ ΤΙΣ ΓΝΩΣΕΙΣ ΜΟΥ* ■ ■ ■

1.1 Η οικογένεια – Η ελληνική οικογένεια

Σε καθεμιά από τις παρακάτω προτάσεις να κυκλώσεις το Σ (σωστό) ή το Λ (λάθος).

1. Οικογένεια είναι το σύνολο των ανθρώπων που ζουν κάτω από κοινή στέγη και συνδέονται μεταξύ τους με σχέσεις γάμου και συγγένειας.	Σ	Λ
2. Τα μέλη της πυρηνικής οικογένειας είναι οι σύζυγοι ή οι σύζυγοι και τα παιδιά τους.	Σ	Λ
3. Ο θεσμός της οικογένειας είχε πάντοτε τη μορφή που έχει σήμερα.	Σ	Λ
4. Ο Χριστιανισμός υποστήριξε την πατριαρχία στην οικογένεια.	Σ	Λ
5. Η σύγχρονη ελληνική οικογένεια είναι κυρίως πυρηνικού τύπου.	Σ	Λ
6. Σήμερα, παρατηρείται αλλοίωση του παραδοσιακού τρόπου ζωής της αγροτικής οικογένειας.	Σ	Λ
7. Συγγένεια είναι ο κοινωνικός δεσμός που συνδέει τα μέλη της οικογένειας μεταξύ τους.	Σ	Λ
8. Ο Β.Σ. με τη μητέρα του Μ.Σ. είναι μεταξύ τους συγγενείς εξ αγχιστείας.	Σ	Λ
9. Η νομική συγγένεια βασίζεται στο μυστήριο της Βάπτισης.	Σ	Λ
10. Η συγγένεια έχει μεγάλη σημασία για μια υγιή και ευνομούμενη κοινωνία.	Σ	Λ

* Οι απαντήσεις στο Ελέγγω τις γνώσεις μου βρίσκονται στο τέλος του βιβλίου.

1.2 Οικογενειακή αγωγή

ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

1. Να ορίσετε την έννοια της αγωγής.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Αγωγή είναι το σύνολο των ενεργειών και των προσπαθειών που καταβάλλουν οι ενήλικοι (γονείς, εκπαιδευτικοί, συγγενείς κ.ά.) προκειμένου να αποκτήσει το παιδί την κατάλληλη **ψυχοσωματική** και **πνευματική ανάπτυξη**, για να ενταχθεί ομαλά και σωστά στην κοινωνία.

2. Να ορίσετε την έννοια της κοινωνικοποίησης.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Κοινωνικοποίηση είναι η διαδικασία που συνδέεται με την ένταξη του ατόμου στην κοινωνία.

3. Ποιοι είναι οι σκοποί της οικογενειακής αγωγής;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Οι σκοποί της οικογενειακής αγωγής είναι να συμβάλλουν:

- στη σωματική ανάπτυξη,
- στην πνευματική (διανοητική) ανάπτυξη,
- στην καλλιέργεια ηθικών αξιών και αρχών (π.χ. ειλικρίνεια, εργατικότητα),
- στην κοινωνικοποίηση του ανθρώπου.

4. Πώς συνδέεται η οικογενειακή αγωγή με την κοινωνικοποίηση του ατόμου;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Η οικογενειακή αγωγή συνδέεται άμεσα με την κοινωνικοποίηση του ατόμου, καθώς μέσα στην οικογένεια συντελείται η κοινωνικοποίησή του. Αυτό γίνεται μέσω της κατάλληλης αγωγής, που του μαθαίνει τις κοινωνικές αρετές και του μεταδίδει τις συνήθειες και την κουλτούρα της προηγούμενης γενιάς (ήθη και έθιμα, παραδόσεις). Άλλωστε, η κοινωνικοποίηση του ατόμου αποτελεί έναν από τους βασικούς στόχους της οικογενειακής αγωγής, εκτός από τη σωματική, την πνευματική και την ηθική ανάπτυξη και καλλιέργειά του.

5. Από ποιους παράγοντες εξαρτάται η επίτευξη του σκοπού της οικογενειακής αγωγής;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Η επίτευξη του σκοπού της οικογενειακής αγωγής εξαρτάται από δύο βασικούς παράγοντες:

- α) **Τη στάση των γονέων απέναντι στα παιδιά τους.** Οι γονείς οφείλουν να καλύπτουν τόσο τις βιολογικές (π.χ. τροφή, στέγη, εκπαίδευση) όσο και τις συναισθηματικές ανάγκες (π.χ. αγάπη, στοργή, ενδιαφέρον) των παιδιών τους.
- β) **Την αρμονική οικογενειακή ατμόσφαιρα.** Ένα ήρεμο και αρμονικό οικογενειακό περιβάλλον αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για τη σωστή ψυχοσωματική και πνευματική ανάπτυξη ενός παιδιού (κυρίως του εφήβου).

6. Σε ποιες περιπτώσεις κρίνεται αναγκαία η υποκατάσταση (αναπλήρωση) των γονέων;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Περιπτώσεις στις οποίες κρίνεται αναγκαία η υποκατάσταση των γονέων, και κατ' επέκταση της οικογενειακής αγωγής, είναι:

- όταν και οι δύο γονείς απασχολούνται (εργάζονται) εκτός σπιτιού, κυρίως, η μητέρα.
- όταν οι γονείς αδυνατούν να αναθρέψουν τα παιδιά τους (π.χ. για οικονομικούς λόγους ή γιατί βιώνουν συνθήκες βίας ή έχουν διανοητικές ή σωματικές αναπηρίες).
- όταν ένας ή και οι δύο γονείς δε βρίσκονται στη ζωή.

7. Ποιες μορφές υποκατάστασης των γονέων υπάρχουν;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Η υποκατάσταση των γονέων μπορεί να παρουσιάζει δύο μορφές:

- α) **Μερική.** Σ' αυτή την περίπτωση, οι γονείς αντικαθίστανται μερικώς και προσωρινά από συγγενείς (π.χ. παππούς, γιαγιά), από άτομα επί πληρωμή (νταντάδες) ή από παιδικούς σταθμούς.
- β) **Ολική.** Σ' αυτή την περίπτωση, οι γονείς αντικαθίστανται πλήρως από άλλους, ανάδοχους γονείς (υιοθεσία) ή από ιδρύματα παιδικής μέριμνας ή από ιδρύματα οικογενειακής στήριξης.

8. Να αναφέρετε τρεις περιπτώσεις στις οποίες η φυσική οικογένεια κάποιων παιδιών πρέπει οπωσδήποτε να υποκατασταθεί εξαιτίας των άσχημων συνθηκών που επικρατούν σ' αυτή.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Η φυσική οικογένεια κάποιων παιδιών πρέπει να υποκατασταθεί όταν:

- τα παιδιά κακοποιούνται από τους γονείς τους,

- τα παιδιά βιώνουν συνθήκες ανέχειας ή εκμετάλλευσης από τους γονείς τους,
- οι γονείς των παιδιών έχουν σοβαρές διανοητικές ή σωματικές αναπηρίες.

Σημείωση

Οι μαθητές μπορούν να αντλήσουν περισσότερες πληροφορίες για τα ιδρύματα παιδικής μέριμνας από τις ιστοσελίδες www.excite.co.uk/directory/World/Greek και www.in.gr ή www.google.gr (Αναζήτηση: «Παιδική μέριμνα»).

9. Από πού κρίνεται απαραίτητο να εμπνέεται η οικογενειακή αγωγή και σε τι πρέπει να συντελεί;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Η οικογενειακή αγωγή πρέπει να εμπνέεται από το σεβασμό απέναντι στην προσωπικότητα του παιδιού. Επίσης, πρέπει να συντελεί:

- στην ελευθερία,
- στην αυτονομία,
- στην αγάπη του παιδιού για το συνάνθρωπο.

10. Να κατονομάσετε τα κύρια χαρακτηριστικά της οικογενειακής αγωγής τα οποία είναι απαραίτητα για να είναι σωστή και αποτελεσματική.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Τα κύρια χαρακτηριστικά της οικογενειακής αγωγής προκειμένου να είναι σωστή και αποτελεσματική θα πρέπει να είναι:

- α) η φιλική συμπεριφορά των γονιών (ενηλίκων) προς το παιδί,
- β) οι παροχές με όρια στο παιδί,
- γ) η συνεχής ενθάρρυνση του παιδιού από τους γονείς.

Τετράδιο Εργασιών

A. Να απαντήσετε στις ερωτήσεις που ακολουθούν.

1. Ποιοι είναι οι σκοποί της οικογενειακής αγωγής;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Οι σκοποί της οικογενειακής αγωγής είναι να συμβάλλουν:

- στη σωματική ανάπτυξη,

- στην πνευματική (διανοητική) ανάπτυξη,
- στην καλλιέργεια ηθικών αξιών και αρχών (π.χ. ειλικρίνεια, εργατικότητα),
- στην κοινωνικοποίηση του ανθρώπου.

2. Σε ποιες περιπτώσεις είναι αναγκαία η αναπλήρωση της οικογενειακής αγωγής;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Η αναπλήρωση (υποκατάσταση) της οικογενειακής αγωγής είναι αναγκαία:

- όταν και οι δύο γονείς απασχολούνται (εργάζονται) εκτός σπιτιού, κυρίως, η μητέρα,
- όταν οι γονείς αδυνατούν για διάφορους λόγους (π.χ. οικονομικούς, υγείας) να αναθρέψουν τα παιδιά τους,
- όταν ο ένας ή και οι δύο γονείς δε βρίσκονται στη ζωή.

B. Η μητέρα του μικρού Γιώργου σε λίγες ημέρες θα ξεκινήσει να εργάζεται. Έτσι οι δύο σύζυγοι συζητούν σχετικά με τη φύλαξη του παιδιού κατά τις ώρες της εργασίας τους. Οι γονείς έχουν να επιλέξουν ανάμεσα στις εξής λύσεις: α) να στείλουν το παιδί σε δημόσιο παιδικό σταθμό, β) να φυλάξει το παιδί μια κυρία επί πληρωμή, γ) να φυλάξει το παιδί η γιαγιά του. Ποια είναι τα πλεονεκτήματα και ποια τα μειονεκτήματα της κάθε λύσης; Ποιο μπορεί να είναι το κριτήριο της τελικής επιλογής;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

	ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ	ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ
Δημόσιος παιδικός σταθμός	α. Χαμηλότερο οικονομικό κόστος β. Εξειδικευμένο προσωπικό. γ. Δυνατότητα εξοικείωσης και κοινωνικοποίησης του παιδιού κάνοντας παρέα με τα άλλα παιδιά.	α. Λιγότερο οικείο περιβάλλον από αυτό του σπιτιού. β. Πιθανότητα μετάδοσης παιδικών ασθενειών. γ. Αισθήματα φόβου και ντροπής μέσα στην ομάδα.
Κυρία επί πληρωμή	α. Το παιδί παραμένει σε οικείο περιβάλλον. β. Συνεχής ενημέρωση του γονιού.	α. Υψηλότερο οικονομικό κόστος. β. Λιγότερη εμπιστοσύνη.
Γιαγιά του παιδιού	α. Οικείο, αγαπητό πρόσωπο. β. Ικανοποιητική αναπλήρωση της φυσικής οικογένειας με στοργή, αγάπη και εμπιστοσύνη. γ. Απουσία οικονομικού κόστους.	α. Ανεπαρκής επιτήρηση του παιδιού όταν η γιαγιά είναι σε μεγάλη ηλικία και αντιμετωπίζει προβλήματα υγείας. β. Δραστηριότητες «εκτός προγράμματος» λόγω της οικειότητας του παιδιού με τη γιαγιά.

Το κριτήριο της τελικής επιλογής διαφέρει από οικογένεια σε οικογένεια. Βασικός στόχος είναι η ομαλή και αποτελεσματική για το παιδί μερική υποκατάσταση των γονέων. Γι' αυτό, συνήθως οι γονείς επιλέγουν τον παππού ή/και τη γιαγιά για τη φύλαξή του, γιατί:

- η προσφορά των ατόμων αυτών στην αγωγή των παιδιών είναι σημαντική,
- είναι οικεία και αγαπητά πρόσωπα στα παιδιά,
- είναι έμπιστα άτομα,
- δεν υπάρχει οικονομικό κόστος.

Διαθεματικές δραστηριότητες

■ Αφού διαβάσετε από τα κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας της Α' Γυμνασίου το διήγημα «Η γιαγιά», να εξετάσετε το ρόλο της γιαγιάς στην αγωγή των παιδιών της ιστορίας. Σήμερα, έχουν μεταβληθεί οι σχέσεις των νέων με τους ηλικιωμένους; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Το διήγημα της Αλεξάνδρας Παπαδοπούλου (1867-1906) *Η γιαγιά* ανήκει στη συλλογή «Διηγήματα» και αναφέρεται σε μια ελληνική οικογένεια, που αποτελείται από τη γιαγιά και τα πέντε ορφανά εγγόνια της.

Λίγα λόγια για την υπόθεση του διηγήματος: Η γιαγιά, μετά το θάνατο της κόρης της, ανέλαβε να μεγαλώσει τα πέντε εγγόνια της. Για το λόγο αυτό άρχισε να πλέκει με το βελονάκι δαντέλες και να τις πουλάει. Έτσι κατάφερε να μεγαλώσει τα εγγόνια της. Με τα χρόνια η γιαγιά έχασε σχεδόν την όρασή της. Ο μεγαλύτερος εγγονός άρχισε να καλλιεργεί τα χωράφια και να συντηρεί το σπίτι, ενώ ο μικρός έγινε έξι εφτά χρονών. Τα εγγόνια αγαπούσαν πολύ τη γιαγιά τους. Μάλιστα, την περασμένη Πρωτοχρονιά τής αγόρασαν για δώρο δόντια. Φέτος, ενώ συζητούσαν για τα δώρα της Πρωτοχρονιάς, ο μικρός εγγονός πρότεινε να της αγοράσουν μάτια. Είπε μάλιστα, να μην πάρουν δώρα γι' αυτόν, αν τα μάτια είναι ακριβά. Και αν οι γιατροί δεν μπορούσαν να γιατρέψουν τα μάτια της να την πάνε στη Βαγγελίστρια να τη γιατρέψει ο Θεός. Η γιαγιά ακούγοντας τα λόγια του μικρού και γεμάτη συγκίνηση, αγκάλιασε τον εγγονό της, τον φίλησε και ευχαρίστησε το Θεό.

Όπως φαίνεται, ο ρόλος της γιαγιάς στην αγωγή των παιδιών της ιστορίας είναι σημαντικός, καθώς:

- έχει υποκαταστήσει εξολοκλήρου τους γονείς των παιδιών μετά την απώλειά τους έχοντας αναλάβει τριπλό ρόλο, αυτόν της μητέρας, του πατέρα και της γιαγιάς,
- ανταποκρίνεται ικανοποιητικά στη διπλή αποστολή των γονέων απέναντι στα παιδιά, τη βιολογική και τη συναισθηματική, καθώς καλύπτει τις βασικές ανάγκες τους για τροφή, στέγη, υγεία και ταυτόχρονα τους προσφέρει αγάπη, στοργή και ενδιαφέρον,
- επιστρατεύει όλες τις σωματικές και ψυχικές της δυνάμεις, για να φέρει σε πέρας το χρέος της.

Ο ρόλος της γιαγιάς σ' αυτή την τραγική περίπτωση είναι σημαντικός. Εκπληρώνει σωστά το χρέος της, γεγονός που της αναγνωρίζεται από την αγάπη των εγγονών προς το πρόσωπό της.

Σήμερα, έχουν μεταβληθεί κατά πολύ οι σχέσεις των νέων με τους ηλικιωμένους. Αυτό οφείλεται σε πολλούς παράγοντες, όπως:

- ο διαφορετικός τρόπος ζωής. Οι σύζυγοι προτιμούν να ζουν σε ξεχωριστό σπίτι από τους γονείς τους και να ανατρέφουν οι ίδιοι τα παιδιά τους.
- η αντικατάσταση του εκτεταμένου τύπου οικογένειας από τον πυρηνικό. Με εξαίρεση κάποιες αγροτικές οικογένειες, η σύγχρονη οικογένεια δεν αποτελείται από δύο ή τρεις γενιές που ζουν στο ίδιο σπίτι, αλλά από τους συζύγους και τα παιδιά τους.
- η σύγκρουση απόψεων και αντιλήψεων. Οι διαφορετικές απόψεις και αντιλήψεις των γενεών δε βοηθούν στην αποτελεσματική ανατροφή των παιδιών από τους ηλικιωμένους.
- ο παππούς και η γιαγιά έχουν ή επιλέγουν να έχουν ξεχωριστό νοικοκυριό από την οικογένεια, γιατί χρειάζονται ηρεμία και ξεκούραση.
- ο παππούς και η γιαγιά υποκαθιστούν μερικώς τους γονείς, όταν οι τελευταίοι εργάζονται κ.ά.

Εντούτοις, η προσφορά του παππού και της γιαγιάς στην οικογένεια, είτε με ολική είτε με μερική υποκατάσταση των γονέων, είναι σημαντική, γιατί η παρουσία τους βοηθάει στη σωστή ανατροφή και στην ψυχική ισορροπία των παιδιών, μέσα από υγιείς και ισορροπημένους (συγγενικούς) δεσμούς.

■ ■ ■ ΕΛΕΓΧΩ ΤΙΣ ΓΝΩΣΕΙΣ ΜΟΥ* ■ ■ ■

1.2 Οικογενειακή αγωγή

Σε καθεμιά από τις παρακάτω προτάσεις να κυκλώσεις το Σ (σωστό) ή το Λ (λάθος).

1. Η σωστή αγωγή των παιδιών από τους ενήλικους τα βοηθά να ενταχθούν ομαλά στην κοινωνία.	Σ	Λ
2. Κοινωνικοποίηση είναι η διαδικασία που συνδέεται με την ένταξη του ατόμου στην κοινωνία.	Σ	Λ
3. Η οικογενειακή αγωγή δε συνδέεται με την κοινωνικοποίηση του ατόμου.	Σ	Λ
4. Οι γονείς δεν οφείλουν να καλύπτουν τις ανάγκες (βιολογικές και συναισθηματικές) των παιδιών τους.	Σ	Λ
5. Οι γονείς πρέπει να υποκαθίστανται όταν αδυνατούν να αναθρέψουν τα παιδιά τους.	Σ	Λ
6. Η υποκατάσταση των γονέων μπορεί να λάβει μερική ή ολική μορφή.	Σ	Λ
7. Οι γονείς πρέπει να υποκαθίστανται όταν κακοποιούν τα παιδιά τους.	Σ	Λ
8. Η σωστή οικογενειακή αγωγή υπαγορεύει στους γονείς να παρέχουν στα παιδιά τους τα πάντα δίχως όρια.	Σ	Λ
9. Η οικογενειακή αγωγή δεν πρέπει να σέβεται την προσωπικότητα του παιδιού.	Σ	Λ
10. Η «σωστή» ανατροφή του παιδιού είναι προσωπική υπόθεση για κάθε γονιό.	Σ	Λ

* Οι απαντήσεις στο *Ελέγγω τις γνώσεις μου* βρίσκονται στο τέλος του βιβλίου.

1.3 Ο κοινωνικός περίγυρος – Μορφές διαπροσωπικών σχέσεων

ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

1. Πώς αντιλαμβάνεστε την έννοια του άμεσου και στενού κοινωνικού περιγύρου του ατόμου;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Οι **συγγενείς**, οι **γείτονες** και οι **φίλοι** αποτελούν τον άμεσο και στενό κοινωνικό περίγυρο του ατόμου. Πρόκειται δηλαδή για τα πρόσωπα με τα οποία συναναστρέφεται περισσότερο.

2. Ποια είναι η αξία του κοινωνικού περιγύρου για τον άνθρωπο;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Η αξία του κοινωνικού περιγύρου για τον άνθρωπο είναι μεγάλη, καθώς η συναναστροφή του με συγγενείς, γείτονες και φίλους τον βοηθούν:

- **να αναπτύξει** σχέσεις αμοιβαιότητας, αλληλοκατανόησης και συμπαράστασης με τους συνανθρώπους του,
- **να διαμορφώσει** υποχρεώσεις και δικαιώματα,
- **να καλλιεργήσει** αξίες και να αποκτήσει γνώσεις,
- **να διευρύνει** τα ενδιαφέροντά του,
- **να ενισχύσει** τις οικογενειακές ρίζες του,
- **να υιοθετήσει** την κουλτούρα της κοινωνίας στην οποία ανήκει.

Σε γενικές γραμμές, οι κοινωνικός περίγυρος του ανθρώπου ενισχύει την κοινωνική του ταυτότητα, δηλαδή ότι είναι «κοινωνικό ον» που εντάσσεται σε ομάδες και έχει συλλογικό πνεύμα.

3. Πού οφείλεται η δημιουργία της κοινότητας;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Η κοινότητα¹ (οικισμός, γειτονιά, κωμόπολη) αποτελεί τον ευρύτερο κοινωνικό περίγυρο των ανθρώπων. Η δημιουργία της οφείλεται στην **κοινωνική φύση** του ανθρώπου η οποία χαρακτηρίζεται από την έντονη ανάγκη του να **εντάσσεται σε ομάδες**.

---

1. Κοινότητα: (εδώ) ομάδα ανθρώπων με ορισμένους δεσμούς.

4. Ποιος είναι ο ρόλος της κοινότητας;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Ο ρόλος της κοινότητας είναι να προσφέρει στους πολίτες μια ήρεμη και ασφαλή ζωή. Αυτό το επιτυγχάνει παρέχοντάς τους:

- ασφάλεια και προστασία (π.χ. νόμοι, όργανα δημόσιας τάξης),
- εξυπηρέτηση (π.χ. μέσα μαζικής μεταφοράς),
- εκπαίδευση (π.χ. σχολεία, επιμορφωτικά σεμινάρια),
- υγειονομική περίθαλψη (π.χ. νοσοκομεία),
- κοινωνικές παροχές (π.χ. δημόσιες και ιδιωτικές υπηρεσίες),
- ψυχαγωγία (π.χ. θέατρο, κινηματογράφος).

5. Ποια είναι η προσφορά των κοινωνικών σχέσεων στον άνθρωπο;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Οι κοινωνικές σχέσεις προσφέρουν στον άνθρωπο τη δυνατότητα να αναπτύξει:

- κοινωνικότητα,
- ικανότητα για συνεργασία,
- συλλογική προσπάθεια.

6. Να ορίσετε τις διαπροσωπικές σχέσεις.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Διαπροσωπικές είναι οι σχέσεις που αναπτύσσει κάθε άνθρωπος με διαφορετικούς ανθρώπους σε όλη τη διάρκεια της ζωής του και σε κάθε περιβάλλον που κινείται, δηλαδή στο οικογενειακό, στο συγγενικό, στο σχολικό και στο ευρύτερο κοινωνικό.

7. Ποια είναι η σημασία των διαπροσωπικών σχέσεων στη ζωή του ανθρώπου;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Οι διαπροσωπικές σχέσεις είναι σημαντικές στη ζωή του ανθρώπου, γιατί:

- του δίνουν το αίσθημα ότι ανήκει σε μια ομάδα και γίνεται αποδεκτός από τους συνανθρώπους του,
- τον κάνουν να αισθάνεται ασφαλής και καλύπτουν τις κοινωνικές και συναισθηματικές του ανάγκες,
- ενισχύουν την κοινωνική του ταυτότητα.

8. Για ποιο λόγο η οικογένεια έχει καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη διαπροσωπικών σχέσεων στη ζωή του ανθρώπου;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Η οικογένεια έχει καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη διαπροσωπικών σχέσεων στη ζωή του ανθρώπου, γιατί αποτελεί το **πρώτο πεδίο ανάπτυξης τέτοιων σχέσεων** και καθορίζει τις σχέσεις του σε όλη την πορεία της ζωής του.

9. Για ποιο λόγο το σχολικό περιβάλλον χαρακτηρίζεται από πολλούς ως «μικρογραφία της κοινωνίας»;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Το σχολικό περιβάλλον χαρακτηρίζεται από πολλούς ως «μικρογραφία της κοινωνίας», γιατί ο μαθητής αντιμετωπίζεται ως «μικρός αυριανός πολίτης» και προετοιμάζεται γι' αυτό. Συγκεκριμένα, ο μαθητής:

- υιοθετεί τα κύρια γνωρίσματα της κοινωνικής ταυτότητας του ανθρώπου, όπως επιμέλεια, φιλομάθεια, συνέπεια, εργατικότητα, ειλικρίνεια κ.ά.,
- συνειδητοποιεί τις υποχρεώσεις, τα δικαιώματα και τις ελευθερίες του,
- αποκομίζει τα κατάλληλα εφόδια (σωματικά, πνευματικά, ηθικά) για την ομαλή και σωστή ένταξή του στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον.

10. Να κατονομάσετε τα τρία κύρια χαρακτηριστικά της ζωής των μαθητών μέσα στο σχολείο τα οποία σκιαγραφούν την κοινωνικότητά τους.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Τα τρία κύρια χαρακτηριστικά της ζωής των μαθητών μέσα στο σχολείο είναι:

- α) η συνεργασία,
- β) η ευγένεια,
- γ) η συμμετοχή.

11. Ποια είναι η ιδανική σχέση κοινότητας-ατόμου;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Η ιδανική σχέση κοινότητας-ατόμου πρέπει να είναι **αμφίδρομη**. Το άτομο πρέπει να **αποκομίζει τα οφέλη της κοινότητας** και να **προσφέρει** σ' αυτή. Μόνο έτσι:

- η κοινότητα και η ομαλή λειτουργία της θα διασφαλίζεται από το άτομο,
- το άτομο θα αποκομίζει τα οφέλη της κοινότητας.

12. Με ποιον τρόπο μπορούν να επιτευχθούν οι αρμονικές διαπροσωπικές σχέσεις μέσα στην οικογένεια, στο σχολείο και στην κοινότητα;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Οι αρμονικές διαπροσωπικές σχέσεις μέσα στην οικογένεια, στο σχολείο, στην κοινότητα και στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο μπορούν να επιτευχθούν με:

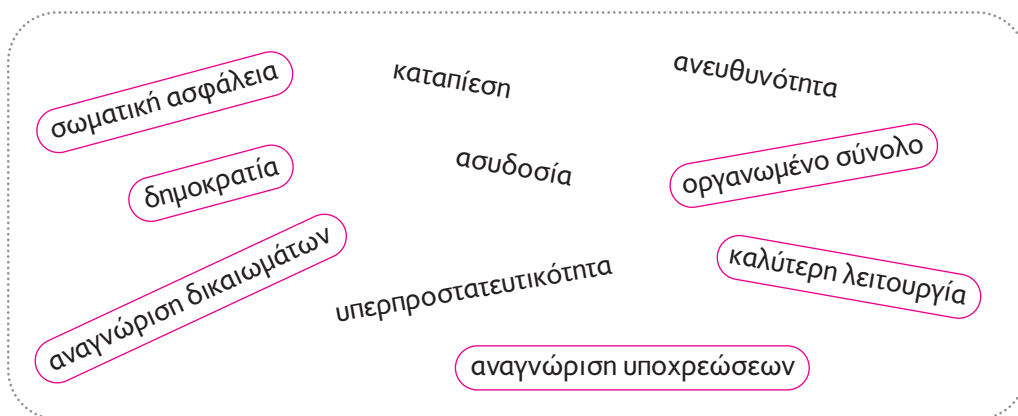
- την κατανόηση,
- το σεβασμό,
- την αγάπη,
- την καλοπροαίρετη διάθεση,
- τη συνεργασία των ανθρώπων.

Τετράδιο Εργασιών

A. Να βάλετε σε κύκλο τις λέξεις ή φράσεις που νομίζετε ότι είναι αποτέλεσμα της εφαρμογής των κανόνων στο σχολείο.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

B. Να συμπληρώσετε την παρακάτω ακροστιχίδα.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

1. **Σ** Χ Ο Λ Ε Ι Ο
2. **Ε** Υ Γ Ε Ν Ε Ι Α
3. **Β** Ι Α
4. **Α** Γ Ο Ρ Α
5. **Σ** Υ Ν Ε Ρ Γ Α Σ Ι Α
6. **Μ** Ο Ν Ο Π Λ Ε Υ Ρ Η
7. **Ο** Ρ Γ Α Ν Ο Σ Η
8. **Σ** Υ Μ Μ Ε Τ Ο Χ Η

1. Έχει χαρακτηριστεί ως «μικρογραφία της κοινωνίας».
2. Πρέπει να χαρακτηρίζει τη ζωή των μαθητών τόσο μέσα στο σχολείο, όσο και στον κοινωνικό τους περίγυρο.
3. Είναι καλό να λύνουμε τις διαφορές μας με το διάλογο και όχι με τη . . . . .
4. Αποτελεί ένα από τα βασικά στοιχεία της ελληνικής κοινότητας.
5. Μέσα από αυτήν ο άνθρωπος μπορεί να πετύχει πολλά και σπουδαία πράγματα.
6. Δε θα πρέπει να είναι η σχέση κοινότητας-ατόμου.
7. Οι κανόνες στο σχολείο βοηθούν στην καλύτερη . . . . . και λειτουργία του.
8. Με τη . . . . . στην τάξη μετατρέπονται οι θεωρητικές γνώσεις σε πράξη.

Διαθεματικές δραστηριότητες

- 1.** Καταγράψτε ή φωτογραφήστε χαρακτηριστικές εικόνες από την κοινότητα στην οποία ζείτε. Εικόνες χαρακτηριστικές της κοινότητάς σας που σχετίζονται με την εξυπηρέτηση των ανθρώπων, την ψυχαγωγία και την αναψυχή (π.χ. θέατρο, κινηματογράφος, μουσεία, παιδικές χαρές, χώροι πρασίνου κ.λπ.). Ποιες από τις εικόνες αυτές θα προβάλατε, προκειμένου να προσελκύσετε επισκέπτες στην περιοχή σας;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

(Η απάντηση είναι ενδεικτική:)

Ζω σε μια κοινότητα του νομού Πιερίας και αισθάνομαι ιδιαίτερα τυχερός, γιατί μου προσφέρει, όπως σε όλους τους πολίτες της, μια ήρεμη και ασφαλή ζωή. Συγκεκριμένα, η κοινότητά μας μας παρέχει:

- Ασφάλεια και προστασία. Υπάρχουν νόμοι που μας προστατεύουν και τους τηρούμε. Επίσης, τα όργανα της δημόσιας τάξης συμβάλλουν στην τήρηση των νόμων και στην προστασία μας.
- Εξυπηρέτηση. Έχουμε ένα πολύ καλά οργανωμένο δίκτυο αστικής συγκοινωνίας, που μας μεταφέρει γρήγορα και οικονομικά σε κοντινές κοινότητες, όπως και στο κέντρο της πόλης. Ακόμη, υπάρχει συγκεκριμένο μέρος στην κεντρική πλατεία όπου κάποιος μπορεί να βρει ταξί για τις μετακινήσεις του.
- Εκπαίδευση. Στην κοινότητά μας λειτουργεί δημοτικό σχολείο. Οι μαθητές του γυμνασίου πηγαίνουν στη διπλανή κοινότητα, ενώ οι μαθητές του λυκείου στο κέντρο

της πόλης. Παρ' όλα αυτά, οι αποστάσεις είναι κοντινές και τα έξοδα μετακίνησης καλύπτονται από το κοινοτικό ταμείο.

- Υγειονομική περίθαλψη. Έχουμε ένα κοινοτικό ιατρείο, δύο ιδιωτικούς γιατρούς και ένα φαρμακείο. Σε περίπτωση μεγάλης ανάγκης, οι ασθενείς μεταφέρονται στο δημόσιο νοσοκομείο της πόλης μας, η οποία απέχει μόλις 6 χλμ. από την κοινότητά μας.
- Κοινωνικές παροχές. Στα γραφεία της κοινότητάς μας στεγάζεται παράρτημα της ΕΥΔΑΠ και ταχυδρομείο, που μας εξυπηρετούν αρκετά.
- Ψυχαγωγία. Σε αντίθεση με άλλες κοινότητες, η δική μας έχει κινηματογράφο και πολιτιστικό σύλλογο, όπου κάποιος μπορεί να ασχοληθεί με τις εικαστικές τέχνες ή το χορό.
- Αναψυχή. Η κοινότητα που ζω θεωρείται τουριστικό μέρος. Γι' αυτό το λόγο έχει πολλά καταστήματα, εστιατόρια, καφετέριες δίπλα στη θάλασσα, παιδικές χαρές, χώρους πρασίνου κ.ά.

Όλες οι παραπάνω εικόνες είναι χαρακτηριστικές της κοινότητάς μου. Προκειμένου να προσελκύσω επισκέπτες στην περιοχή μου, θα πρόβαλα περισσότερο τις εικόνες που αφορούν στην ασφάλεια και την προστασία, την εξυπηρέτηση, την ψυχαγωγία και την αναψυχή που παρέχει στους κατοίκους και στους επισκέπτες της.

■ ■ ■ ΕΛΕΓΧΩ ΤΙΣ ΓΝΩΣΕΙΣ ΜΟΥ* ■ ■ ■

1.3 Ο κοινωνικός περίγυρος – Μορφές διαπροσωπικών σχέσεων

Σε καθεμιά από τις παρακάτω προτάσεις να κυκλώσεις το Σ (σωστό) ή το Λ (λάθος).

1. Οι συγγενείς ανήκουν στον άμεσο και στενό κοινωνικό περίγυρο του ατόμου.	Σ	Λ
2. Ο κοινωνικός περίγυρος ενισχύει την κοινωνική ταυτότητα του ατόμου.	Σ	Λ
3. Ο άνθρωπος δεν έχει ανάγκη να εντάσσεται σε ομάδες.	Σ	Λ
4. Ο άνθρωπος δημιουργεί διαπροσωπικές σχέσεις μόνο στην παιδική του ηλικία.	Σ	Λ
5. Η υγειονομική περίθαλψη δεν ανήκει στις υποχρεωτικές παροχές μιας κοινότητας.	Σ	Λ
6. Η οικογένεια αποτελεί το πρώτο πεδίο ανάπτυξης διαπροσωπικών σχέσεων στη ζωή του ανθρώπου.	Σ	Λ
7. Η συνεργασία των μαθητών στο σχολείο αποτελεί δείγμα της κοινωνικότητάς τους.	Σ	Λ
8. Η κοινωνία χαρακτηρίζεται ως «μικρογραφία» του σχολείου.	Σ	Λ
9. Η ιδανική σχέση κοινότητας-ατόμου πρέπει να είναι η αμφίδρομη.	Σ	Λ
10. Οι αρμονικές διαπροσωπικές σχέσεις μέσα στην οικογένεια, στο σχολείο και στην κοινότητα επιτυγχάνονται με την κατανόηση, το σεβασμό, την καλοπροαίρετη διάθεση και τη συνεργασία των ανθρώπων.	Σ	Λ

* Οι απαντήσεις στο *Ελέγγω τις γνώσεις μου* βρίσκονται στο τέλος του βιβλίου.

1.4 Επικοινωνία και προβλήματα – Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας

ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

1. Να ορίσετε την έννοια της επικοινωνίας.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Επικοινωνία είναι η ανταλλαγή αγαθών, υλικών και πνευματικών, μεταξύ δύο ή περισσότερων προσώπων.

2. Πότε, για ποιο λόγο και πώς επικοινωνούν οι άνθρωποι;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Η επικοινωνία αποτελεί φυσική ανάγκη για τον άνθρωπο, και αφορά όλη τη διάρκεια της ζωής του. Ειδικότερα, επικοινωνεί είτε για **να ικανοποιήσει τις ανάγκες του** είτε για **να πραγματοποιήσει τους στόχους του**. Η επικοινωνία των ανθρώπων μπορεί να γίνει με διάφορους τρόπους όπως, με την ομιλία, τις χειρονομίες, τα νοήματα, με το γέλιο ή το κλάμα κ.ά.

3. Ποια είναι η αξία της επικοινωνίας στις διαπροσωπικές σχέσεις;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Η επικοινωνία είναι ιδιαίτερα σημαντική στις διαπροσωπικές σχέσεις, γιατί:

- μαθαίνει το άτομο να συναναστρέφεται με διαφορετικούς τύπους ανθρώπων, οι οποίοι σκέφτονται και συμπεριφέρονται διαφορετικά απ' αυτό,
- διευρύνεται ο πνευματικός ορίζοντας του ατόμου και εμπλουτίζονται οι γνώσεις του, καθώς ανταλλάσσει πληροφορίες και απόψεις με άλλα άτομα,
- κάνει τις ανθρώπινες σχέσεις περισσότερο φιλικές και ευχάριστες.

4. Να αναφέρετε τα βασικά στοιχεία που κάνουν την ανθρώπινη επικοινωνία αποτελεσματική.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Τα βασικά στοιχεία που κάνουν την ανθρώπινη επικοινωνία αποτελεσματική είναι:

- α) το ήπιο κλίμα,
- β) η ελευθερία έκφρασης,

- γ) η ειλικρίνεια,
- δ) η σαφήνεια,
- ε) η καλοπροαίρετη διάθεση των συνομιλητών.

5. Με ποιον τρόπο η επικοινωνία μέσα από το διάλογο μπορεί να αποτελέσει μέτρο αντιμετώπισης ειδικών κοινωνικών προβλημάτων;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Ο διάλογος μπορεί να βοηθήσει το άτομο να βρει **διέξοδο στα προβλήματα** που δημιουργούνται από το σύγχρονο τρόπο ζωής, όπως η μοναξιά, οι περιορισμένες κοινωνικές συναναστροφές, οι απρόσωποι τρόποι ψυχαγωγίας (π.χ. η τηλεόραση) κ.ά. Επίσης, μπορεί να αποτελέσει **μέσο επίλυσης κοινωνικών προβλημάτων**, όπως είναι η μαστιγα των ναρκωτικών, ο αλκοολισμός, το χάσμα των γενεών και τα προβλήματα που προκύπτουν από αυτό (το χάσμα) κ.ά. Με το διάλογο το άτομο έχει τη δυνατότητα:

- να εκφράσει τα συναισθήματά του,
- να μοιραστεί τον πόνο του με το συνομιλητή του,
- να εκτονωθεί χωρίς να προκαλέσει κακό στον εαυτό του ή στους άλλους,
- να βρει λύση στα προβλήματά του.

6. Οι τρόποι επικοινωνίας μεταξύ των ανθρώπων έχουν παραμείνει οι ίδιοι από την αρχαιότητα έως σήμερα;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Οι τρόποι επικοινωνίας μεταξύ των ανθρώπων έχουν αλλάξει πολύ από την αρχαιότητα έως σήμερα. Στα αρχαία χρόνια μέχρι το Μεσαίωνα, οι άνθρωποι επικοινωνούσαν μεταξύ τους με τη βοήθεια της φωτιάς. Δηλαδή άναβαν φωτιές κατά τη διάρκεια της νύχτας και έστελναν σήματα καπνού. Αργότερα, η εμφάνιση της γραφής, του «παγωμένου λόγου», διευκόλυνε αρκετά τα πράγματα, καθώς έγινε δυνατή η μεταφορά γραπτών πληροφοριών. Σ' αυτό βοήθησε η χρήση ποικίλων υλικών ανάλογα με την εποχή (πηλός, πάπυρος, χαρτί κ.ά.). Σήμερα, ο τρόπος επικοινωνίας μεταξύ των ανθρώπων έχει εξελιχθεί εντυπωσιακά με τη βοήθεια κυρίως των κινητών τηλεφώνων και του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Βέβαια, οι παραπάνω αλλαγές στους τρόπους επικοινωνίας μεταξύ των ανθρώπων είναι αναμενόμενες αφού οι εξελίξεις είναι συνεχείς και ο τρόπος ζωής των ανθρώπων εκσυγχρονίζεται και μεταβάλλεται.

7. Να κατονομάσετε τα είδη επικοινωνίας μεταξύ των ανθρώπων.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Υπάρχουν τρία είδη επικοινωνίας μεταξύ των ανθρώπων:

- α) **Η λεκτική επικοινωνία.** Η επικοινωνία αυτή πραγματοποιείται με την ομιλία και τη χρήση της γλώσσας.
- β) **Η μη λεκτική επικοινωνία.** Πρόκειται για την επικοινωνία που δεν εκφράζεται λεκτικά αλλά με άλλους τρόπους, όπως με τις κινήσεις, τις χειρονομίες, τα νοήματα, το γέλιο, το κλάμα κ.ά. Μορφές μη λεκτικής επικοινωνίας αποτελούν η ζωγραφική, η γλυπτική, η ενδυμασία, ο χορός κ.ά.
- γ) **Η μαζική επικοινωνία.** Πραγματοποιείται με τις διάφορες συσκευές επικοινωνίας (τηλεόραση, κινηματογράφος, ραδιόφωνο, τηλέφωνο, ηλεκτρονικός υπολογιστής) οι οποίες βελτιώνουν την ποιότητα της ζωής του ανθρώπου, όταν, βέβαια, λαμβάνονται τα απαραίτητα μέτρα προστασίας.

8. Πώς επιδρούν τα ΜΜΕ (Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας) στους ανθρώπους;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Η επίδραση των ΜΜΕ στο οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον των ανθρώπων είναι θετική και αρνητική.

Τα ΜΜΕ έχουν θετική επίδραση στην ποιότητα της ζωής των ανθρώπων γιατί:

- αποτελούν σημαντική πηγή πληροφόρησης,
- προβληματίζουν, διεγείρουν τη φαντασία και καλλιεργούν τη σκέψη,
- κάνουν πιο εύκολη, πιο γρήγορη και πιο αποτελεσματική την επικοινωνία,
- συμβάλλουν στη διαμόρφωση αξιών και τρόπου ζωής,
- μειώνουν τις αποστάσεις μεταφέροντας τα νέα του κόσμου, ακόμη και στο πιο απομακρυσμένο μέρος της Γης,
- ψυχαγωγούν και διασκεδάζουν.

Τα ΜΜΕ έχουν αρνητική επίδραση στην ποιότητα της ζωής των ανθρώπων γιατί:

- προβάλλουν αρνητικά πρότυπα,
- μειώνουν σημαντικά το χρόνο που τα μέλη μιας οικογένειας θα μπορούσαν, αντί να παρακολουθούν τηλεόραση, να αφιερώσουν το χρόνο τους σε μια κοινή δραστηριότητα,
- υποκαθιστούν τη ζεστή και στοργική επικοινωνία γονέων-παιδιών,
- ωθούν στον καταναλωτισμό, καθώς αυξάνουν τις υλικές ανάγκες και τις απαιτήσεις των ανθρώπων επιβαρύνοντας τον οικογενειακό προϋπολογισμό,
- κάνουν το άτομο δέσμιο των διαφημίσεων,
- βλάπτουν την υγεία του ατόμου σε περίπτωση υπερβολικής χρήσης τους (π.χ. κινητό τηλέφωνο, ηλεκτρονικός υπολογιστής, τηλεόραση).

9. Πότε η διαφήμιση επιδρά θετικά στους ανθρώπους;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Η διαφήμιση επιδρά θετικά στους ανθρώπους όταν παρέχει σωστή πληροφόρηση για τα προϊόντα και για τις υπηρεσίες που προβάλλει. Τότε οι καταναλωτές έχουν τη δυνατότητα να κάνουν σωστές επιλογές προκειμένου να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους.

10. Ποια είναι τα προβλήματα που μπορεί να δημιουργήσει η διαφήμιση στις ανθρώπινες σχέσεις και πόσο τις επηρεάζει;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Πολλές φορές η διαφήμιση δεν παρέχει σωστή πληροφόρηση αλλά έχει παραπλανητικό χαρακτήρα, καθώς ωθεί τα μέλη μιας οικογένειας, και κυρίως τα παιδιά, να αγοράζουν προϊόντα που ουσιαστικά δεν τα χρειάζονται. Σ' αυτή την περίπτωση η διαφήμιση δημιουργεί προβλήματα, γιατί:

- οι άνθρωποι αγοράζουν προϊόντα που δε χρειάζονται στην πραγματικότητα,
- πολλοί οδηγούνται σε καταναλωτική μανία,
- η παραπλανητική διαφήμιση απειλεί τον οικογενειακό προϋπολογισμό,
- πολλά παιδιά αισθάνονται μειονεκτικά όταν δεν μπορούν ν' αποκτήσουν ό,τι διαφημίζεται,
- διαταράσσονται οι ανθρώπινες σχέσεις, αφού στηρίζονται στην κατανάλωση και έχουν καθαρά οικονομικό χαρακτήρα (π.χ. τα παιδιά είναι ευχαριστημένα μόνο όταν οι γονείς τους αγοράζουν ό,τι διαφημίζεται κ.ά.).

Όπως είναι εμφανές, η διαφήμιση **ασκεί μεγάλη επιρροή** στις ανθρώπινες σχέσεις. Μάλιστα, μπορούμε να πούμε ότι **σε μεγάλο βαθμό τις καθορίζει** κιόλας. Γι' αυτό, πρέπει να επεξεργαζόμαστε τα διαφημιστικά μηνύματα με κριτικό πνεύμα, ώστε να κάνουμε σωστές επιλογές.

Τετράδιο Εργασιών

A. Να διαγράψετε από τις παρακάτω λέξεις όσες δε βοηθούν στην αποτελεσματικότητα της επικοινωνίας.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Αλήθεια, ~~ασάφεια~~, ειλικρίνεια, ελευθερία έκφρασης, ήπιο κλίμα, καλοπροαίρετη διάθεση, ~~υποκρισία~~, ~~φλυαρία~~.

B. Να διαβάσετε τις ιστορίες που ακολουθούν.

- 1. Να σημειώσετε με ένα ✓ στην αντίστοιχη ενέργεια που θα κάνατε, εάν ήσαστε στη θέση του Αλέξη και να συζητήσετε μέσα στην τάξη τις αντιδράσεις σας.**

Ένα απόγευμα ο Αλέξης βλέπει στην τηλεόραση μια διαφήμιση για ένα καινούριο μοντέλο κινητού τηλεφώνου. Ενθουσιάζεται από τη διαφήμιση, σκέφτεται την εντύπωση που θα προκαλέσει στους φίλους του και ζητά από τους γονείς του να του το αγοράσουν. Εκείνοι όμως αρνούνται, λέγοντας ότι έχει ήδη ένα κινητό τηλέφωνο. Εξάλλου, δεν το έχει πραγματικά ανάγκη.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

- Κλαίτε, μέχρι να πείσετε τους γονείς σας να σας το αγοράσουν. ☐
- Αρχίζετε να μαζεύετε το χατζιλίκι σας για να το αγοράσετε με δικά σας χρήματα. ☐
- Προσπαθείτε να πείσετε τον παππού ή τη γιαγιά να σας το αγοράσουν εκείνοι. ☐
- Σκέφτεστε αν πραγματικά το χρειάζεστε και για ποιους λόγους θα νιώσετε ικανοποίηση αν το αποκτήσετε. ☒

Σημείωση

Πραγματικά, πολλές φορές η διαφήμιση μάς παραπλανά και μας οδηγεί σε αγορές που δεν τις έχουμε ανάγκη. Για παράδειγμα, αν έχουμε ήδη ένα κινητό τηλέφωνο που μας εξυπηρετεί δεν υπάρχει λόγος ν' αγοράσουμε ένα καινούριο.

- 2. Να συζητήσετε μέσα στην τάξη ποιες ενέργειες θα κάνατε, εάν ήσαστε στη θέση της Μαρίας.**

Η Μαρία στον ελεύθερο χρόνο της ασχολείται με τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές. Τον τελευταίο καιρό συνηθίζει να συνομιλεί στο Διαδίκτυο σε απευθείας σύνδεση με άλλους συνομήλικούς της. Ένας από αυτούς της προτείνει να συναντηθούν και να γνωριστούν από κοντά...

- **Τι θα κάνατε αν τον συναντούσατε ή πώς και γιατί θα αρνιόσασταν μια τέτοια συνάντηση; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.**

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Εάν επρόκειτο να συναντήσω αυτό το άτομο, θα επέλεγα η συνάντηση να γίνει σε δημόσιο χώρο και να είναι παρόντες οι γονείς μου. Ωστόσο, θα αρνιόμουν ευγενικά μια τέτοια συνάντηση, γιατί συνήθως τα άτομα που γνωρίζω στο Διαδίκτυο δεν είναι πάντοτε αυτά που ισχυρίζονται ότι είναι. Άλλωστε, πιστεύω ότι το ξαφνικό ενδιαφέρον κάποιου να με γνωρίσει από κοντά, ενώ συνομιλούμε στο Διαδίκτυο, κρύβει άλλους σκοπούς και το άτομο αυτό δεν είναι άξιο εμπιστοσύνης.

Σημείωση

Οι μαθητές μπορούν να βρουν πολύτιμες πληροφορίες για την ασφαλή πλοήγηση στο Διαδίκτυο στην ιστοσελίδα της Ε.ΚΑΤ.Ο. (Ελληνική Καταναλωτική Οργάνωση) www.ekato.org/.

Διαθεματικές δραστηριότητες

Σε συνεργασία με τον καθηγητή της Τεχνολογίας και αφού χωριστείτε σε ομάδες, να ετοιμάσετε ένα σύντομο ερωτηματολόγιο το οποίο θα απευθύνεται στους γονείς σας, στους γονείς των συμμαθητών σας, στους καθηγητές σας ή και στους μαθητές του σχολείου σας, με το οποίο θα συγκεντρώσετε πληροφορίες σχετικά με τους τρόπους επικοινωνίας στην καθημερινή ζωή τους. Εξετάστε σε τι ποσοστό τα άτομα του δείγματός σας χρησιμοποιούν κινητό τηλέφωνο. Επίσης, μπορείτε να συγκεντρώσετε πληροφορίες για τον αριθμό των κινητών τηλεφώνων που υπάρχουν σε κάθε οικογένεια, για ποιους λόγους χρησιμοποιούν αυτό τον τρόπο επικοινωνίας και ποια πιστεύουν πως είναι τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της κινητής τηλεφωνίας. Να παρουσιάσετε στην τάξη τα αποτελέσματα της έρευνάς σας.

ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ

Οι μαθητές συμμετέχουν σ' αυτή την ομαδική δραστηριότητα προκειμένου να κατανοήσουν τη σημασία της μαζικής επικοινωνίας στη σημερινή εποχή. Βασικός στόχος είναι να συγκεντρώσουν περισσότερες πληροφορίες για τη χρήση των κινητών τηλεφώνων και την επίδρασή της στους ανθρώπους.

Ένα υπόδειγμα εργασίας των ομάδων δίνεται παρακάτω:

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Η ΧΡΗΣΗ ΚΙΝΗΤΟΥ ΤΗΛΕΦΩΝΟΥ ΣΤΗΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΖΩΗ

Στοιχεία συμμετέχοντα: .....

(Ονοματεπώνυμο, φύλο, ηλικία...)

Ημερομηνία: .....

Οδηγίες: Να απαντήσετε στις παρακάτω ερωτήσεις:

- 1.** Με ποιους τρόπους επιλέγετε να επικοινωνείτε καθημερινά (π.χ. ταχυδρομείο, ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, σταθερό τηλέφωνο, κινητό τηλέφωνο, ραδιόφωνο);

.....
.....

- 2.** Αν χρησιμοποιείτε κινητό τηλέφωνο, πόσο αναγκαίο είναι στην καθημερινή σας επικοινωνία;

.....
.....

- 3.** Ποιες ανάγκες σας καλύπτете με τη χρήση κινητού τηλεφώνου;

.....
.....

- 4.** Από πόσα μέλη αποτελείται η οικογένειά σας;

.....
.....

- 5.** Πόσα από τα μέλη της οικογένειάς σας χρησιμοποιούν κινητό τηλέφωνο;

.....
.....

6. Ποια πιστεύετε πως είναι τα πλεονεκτήματα της κινητής τηλεφωνίας;

.....
.....

7. Ποια πιστεύετε πως είναι τα μειονεκτήματα της κινητής τηλεφωνίας;

.....
.....

8. Πιστεύετε πως η ζωή σας θα ήταν διαφορετική χωρίς κινητό τηλέφωνο; Αν ναι, σε τι;

.....
.....

Σημείωση

Στη συνέχεια, οι μαθητές θα συγκεντρώσουν τα ερωτηματολόγια που έχουν απαντηθεί και θα κατηγοριοποιήσουν τις απαντήσεις (δεδομένα). Τα αποτελέσματα θα τους δώσουν πολλές πληροφορίες για το ποσοστό των ατόμων που χρησιμοποιούν κινητό τηλέφωνο, για το μέσο όρο των κινητών τηλεφώνων που χρησιμοποιούνται σε κάθε οικογένεια, για τα πλεονεκτήματα και για τα μειονεκτήματα της κινητής τηλεφωνίας κ.ά.

■ ■ ■ ΕΛΕΓΧΩ ΤΙΣ ΓΝΩΣΕΙΣ ΜΟΥ* ■ ■ ■

1.4 Επικοινωνία και προβλήματα – Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας

Σε καθεμιά από τις παρακάτω προτάσεις να κυκλώσεις το Σ (σωστό) ή το Λ (λάθος).

1. Η επικοινωνία αποτελεί φυσική ανάγκη για τον άνθρωπο.	Σ	Λ
2. Ο άνθρωπος επικοινωνεί μετά την ενηλικίωσή του.	Σ	Λ
3. Ο άνθρωπος επικοινωνεί είτε για να ικανοποιήσει τις ανάγκες του είτε για να πραγματοποιήσει τους στόχους του.	Σ	Λ
4. Η ανθρώπινη επικοινωνία πραγματοποιείται μόνο με την ομιλία.	Σ	Λ
5. Η υποκρισία κάνει την επικοινωνία αποτελεσματική.	Σ	Λ
6. Ο διάλογος μπορεί να βοηθήσει το άτομο να βρει διέξοδο στα προβλήματά του.	Σ	Λ
7. Τα ΜΜΕ επιδρούν μόνο θετικά στους ανθρώπους.	Σ	Λ
8. Η διαφήμιση ασκεί επίδραση στην οικογενειακή ζωή.	Σ	Λ
9. Η παραπλανητική διαφήμιση δρα αρνητικά στους ανθρώπους.	Σ	Λ
10. Όταν η διαφήμιση παρέχει σωστή πληροφόρηση μάς βοηθά να επιλέξουμε χρήσιμα και υψηλής ποιότητας προϊόντα.	Σ	Λ

---

* Οι απαντήσεις στο *Ελέγχω τις γνώσεις μου* βρίσκονται στο τέλος του βιβλίου.